

مستند در عمل

ترجمه‌ی حسین فراهانی

انتشارات رونق

فیلم سارا
و انتخاب‌ها
آنان در تولید
فیلم مستند

سرشناسه	چپمن، جین، ۱۹۷۰ - م.
عنوان و نام پدیدآور	Jane, Chapman
مشخصات نشر	مستند در عمل: فیلم‌سازان و انتخاب‌های آنان در تولید فیلم مستند/ جین چاپمن؛ مترجم حسین فراهانی؛ به سفارش مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی. تهران: نشر رونق، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۳۵۲ص.
شابک	978-600-96192-3-8
نوع سند	فیلم
یادداشت	عنوان اصلی: Documentary in practice : filmmakers and production choices, 2007
عنوان در	فیلم‌سازان و انتخاب‌های آنان در تولید فیلم مستند.
موضوع	سینمای مستند — تهیه و کارگردانی
موضوع	direction Documentary films -- Production an
شناسه افزوده	فراهانی، حسین، ۱۳۵۲ - مترجم
شناسه افزوده	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی
رده بندی کنگره	۱۳۹۵ ج ۱/ ۵۵۴ / PN۱۹۹۲
رده بندی دیویی	۰۷ / ۱۸
شماره کتابشناسی ملی	۴۳۰۹۸۷۰

این کتاب با مشارکت مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی چاپ رسیده است.

مستند در عمل

نویسنده: جین چاپمن

مترجم: حسین فراهانی

طرح روی جلد: پرویز بیانی

چاپ اول: ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۲۵۰.۰۰۰ ریال

شابک: ISBN: 978-600-96192-3-8

نشانی: سهروردی شمالی، میدان شهید قندی، روبروی مرکز تجاری اندیشه، جنب بانک مسکن، شماره ۱۵

مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی تلفن: ۸۸۵۱۱۴۶۶

www.cinemataprobi.ir

www.defc.ir

فهرست کلی

سخنی در آغاز

پیش‌گفتار

۱- ایده و فکر خلاصه

۲- تأمین سرمایه و بودجه

۳- تحقیق و برنامه‌ریزی

۴- فیلم‌برداری و جمع‌آوری تصویر و صدا

۵- تدوین و شکل دادن به فیلم

۶- نمایش عمومی فیلم‌های مستند و انیمیشن‌ها

فهرست

۱۳.....	سخنی در آغاز.....
۱۵.....	پیش‌گفتار.....
۱۹.....	۱: ایده و تفکر خلاقانه.....
۱۹.....	بحث.....
۲۰.....	مقدمه: ایده‌ی خلاقانه‌ی فیلم مستند.....
۲۱.....	معاریف و انتخاب‌ها.....
۲۵.....	متن ایده.....
۲۹.....	مطالعه‌ی موردی: فرانی آرمسترانگ: «غرق‌شده».....
۳۱.....	آنانند باتوارزان با سیمانتینی دارو: «خاطرات نارمادا».....
۳۲.....	ارائه‌ی موضوع.....
۳۵.....	مطالعه‌ی موردی: بلیام: «فیلم تیمز».....
۴۰.....	عینی بودن یا ذهنی بودن.....
۴۱.....	مطالعه‌ی موردی: کارل ناسیم: «اناتوس و اروس: تولد هیولای مقدس».....
۴۳.....	دیدگاه مؤلف.....
۴۵.....	مطالعه‌ی موردی: امیله دو آنتنیر: «سال خوک».....
۴۸.....	انعکاس فرآیند تولید در فیلم.....
۵۰.....	مطالعه‌ی موردی: ژینگا ورتوف: «مردی با دوربین فیلم‌برداری».....
۵۲.....	مطالعه‌ی موردی: ژان ژوش و ادگار مورین: «وفا بگارد: یک تابستان».....
۵۴.....	در نظر گرفتن مخاطبان.....
۵۶.....	مطالعه‌ی موردی: کانی فیلد: «زندگی و دوران رزی: یک سرگذشت».....
۵۸.....	مطالعه‌ی موردی: آنانند باتوارزان: «به نام خدا».....
۶۲.....	ارزیابی تلویحات اخلاقی.....
۶۲.....	مطالعه‌ی موردی: مایکل مور: «راجر و من».....
۶۵.....	مطالعه‌ی موردی: ترین تی-مین-ها: «نام: ویت، نام خانوادگی: نام».....
۶۷.....	نتیجه: مهم‌ترین ضروریات طرح مستند.....
۶۹.....	خلاصه.....
۷۰.....	۲: تأمین سرمایه و بودجه.....
۷۰.....	بحث.....

۷۱	 مقدمه
۷۲	 قرض گرفتن - کمک‌های فردی
۷۴	 مطالعه‌ی موردی: امیله دو آنتونیو: «در سال خوک»
۷۷	 مطالعه‌ی موردی: فرانی آرمسترانگ: «غرق شده»
۷۸	 آناند پاتوارزان با سیمان‌تینی دارو: «خاطرات نامادا»
۷۹	 تأمین کسری بودجه از بانک‌ها: تجربه‌ی شخصی
۸۱	 کمک بلاعوض دولتی: تحلیل چشم‌اندازها
۸۶	 نوشتن درخواست سرمایه‌گذاری، طرح و خلاصه‌ی فیلم
۸۶	 مطالعه‌ی موردی: کارل ناسیام: «تاناتوس و اروس: تولد هیولای مقدس»
۸۸	 گزیده‌هایی از معرفی نوشتاری «تاناتوس و اروس» برای تأمین بودجه
۹۱	 مطالعه‌ی موردی: ویلیام رابان: «فیلم تیمز»
۹۳	 خریداران سفارش‌دهندگان صنعتی و شرکتی: استفاده و برخوردها
۹۶	 مطالعه‌ی موردی: جین چاپمن: «انتخاب از آن شماس»
	 تدوین بازاریابی شرکتی
	 انتخاب از آن شماس
۹۸	 خلاصه داستان «انتخاب از آن شماس»
۹۹	 بازپرداخت هزینه از راه فروش «واگذاری حق مالکیت» و سرمایه‌گذاری پخش
۱۰۱	 چالش‌های سینما
۱۰۳	 پخش تلویزیونی
۱۰۹	 گذر از موانع برای جلب نظر خریدار تلویزیونی
۱۱۵	 کپی‌رایت و سرقت ایده‌ها
۱۱۸	 تدوین برنامه‌ی بودجه
۱۲۵	 نتیجه
۱۲۷	 خلاصه

۱۲۸	 ۳: تحقیق و برنامه‌ریزی
۱۲۸	 بحث
۱۲۹	 مقدمه: برنامه‌ریزی و فیلم‌نامه‌نویسی در مراحل مختلف
۱۳۲	 تحقیق مفصل و تنظیم داستان فیلم‌نامه
۱۳۳	 مطالعه‌ی موردی: امیله دو آنتونیو: «در سال خوک»
۱۳۸	 در نظر گرفتن دیدگاه مؤلف و عینیت
۱۳۹	 مطالعه‌ی موردی: آناند پاتوارزان: «به نام خدا»

۱۴۱	تمرکز بر عناصر بازنمایی
۱۴۳	مطالعه‌ی موردی: ویلیام رابان، «فیلم تیمز»
۱۴۹	انتخاب مصاحبه‌شوندگان و شرکت‌کنندگان
۱۵۰	جین چاپمن: «انتخاب از آن شماس»
۱۵۱	کانی فیلد: «زندگی و دوران رزی پرچکار»
۱۵۶	تصمیم‌گیری درباره‌ی میزان انعکاس فرآیند تولید فیلم
۱۵۸	رز مکالوی: «راهپیمایی شرم»
۱۶۰	کسب اجازه برای فیلم‌برداری، اصول اخلاقی، شکل‌های بخش و رضایت آگاهانه
۱۶۶	مطالعه‌ی موردی: کریگ گیلبرت: «خانواده‌ی آمریکایی»
۱۷۰	مدولیت در قبال مخاطب
۱۷۰	مطالعه‌ی موردی: مایکل مور: «راجر و من»
۱۷۲	ترین تمین - «نام: ویت، نام فامیلی: نام»
۱۷۵	فیلم‌برداری در خارج از کشور و تهیه‌ی جدول برنامه‌ی فیلم‌برداری
۱۷۶	مطالعه‌ی موردی: فرانک آرمسترانگ: «غرق‌شده»
۱۷۸	آناند پاتوارزان با سیمانتینی دارو: «خاطرات نارامادا»
۱۸۳	نانسی پلات: «داستان ونکاتاما»
۱۸۸	نتیجه
۱۸۹	خلاصه

۱۹۰	۴: فیلم‌برداری و جمع‌آوری تصویر و صدا
۱۹۰	بحث
۱۹۲	نقش کارگردان
۱۹۳	نانسی پلات: «داستان ونکاتاما»
۱۹۷	مطالعه‌ی موردی: فرانک آرمسترانگ: «غرق‌شده»
۱۹۹	آناند پاتوارزان با سیمانتینی دارو: «خاطرات نارامادا»
۲۰۰	بازنمایی: زیبایی‌شناسی و قابلیت‌های صدا و نماها
۲۰۱	مطالعه‌ی موردی: ویلیام رابان: «فیلم تیمز»
۲۱۵	حالت مشاهده‌ای/ دوربین مخفی؟
۲۱۸	کریگ گیلبرت: «خانواده‌ی آمریکایی»
۲۲۲	انعکاس فرآیند تولید فیلم
۲۲۳	مطالعه‌ی موردی: ژان روش و ادگار مورین: «وقایع‌نگاری یک تابستان»
۲۲۸	مصاحبه، دیدگاه مؤلف و استفاده از مجری

- ۲۳۳ مطالعه‌ی موردی: کانی فیلد: «زندگی و دوران رزی پرچکار»
- ۲۳۷ تنها کار کردن در مکان فیلم‌برداری
- ۲۳۹ مطالعه‌ی موردی: آناند پاتوارزان: «به نام خدا»
- ۲۴۳ عینیت/ذهنیت؟
- ۲۴۳ راس مکالوی: «راهپیمایی شرمن»
- ۲۴۶ نتیجه: اخلاقیات، پایبندی و عدم پای‌بندی به اصول اخلاقی در فیلم‌برداری
- ۲۴۷ مطالعه‌ی موردی: مایکل مور: «راجر و من»
- ۲۴۹ به چالش کشیدن مرزهای مستند در طول زمان فیلم‌برداری
- ۲۵۰ مطالعه‌ی موردی: ترین تی. مین - ها: «نام: ویت، نام فامیلی: نام»
- ۲۵۱ خلاصه
- ۲۵۲ ۵: تدوین ر شکا: «دن» فیلم
- ۲۵۲ بحث
- ۲۵۳ مقدمه
- ۲۵۳ بازنمایی
- ۲۵۴ ترسیم فرآیند تدوین
- ۲۵۸ مطالعه‌ی موردی: ژیکا ورتف: «مسی با دوربین فیلم‌برداری»
- ۲۵۹ کار با تدوینگر
- ۲۶۱ مطالعه‌ی موردی: ژان روش و ادگار مورس: «مقایع‌نگاری یک تابستان»
- ۲۶۲ تصمیم‌گیری درباره‌ی دیدگاه مؤلف، ذهنیت و تعمیم
- ۲۶۳ مطالعه‌ی موردی: امیل دو آنتونیو: «در سال نو»
- ۲۶۷ سرهم‌بندی، ساختار‌بندی و تدوین نهایی
- ۲۶۸ مطالعه‌ی موردی: کریگ گیلبرت: «خانواده‌ی آمریکایی»
- ۲۷۳ کانی فیلد: «زندگی و دوران رزی پرچکار»
- ۲۷۸ مسئولیت در قبال مخاطبان
- ۲۷۹ مطالعه‌ی موردی: فرانسی آرمسترانگ: «غرق شده»
- ۲۸۰ آناند پاتوارزان با سیمانتینی دارو: «خاطرات نارمادا»
- ۲۸۲ مطالعه‌ی موردی: مایکل مور: «راجر و من»
- ۲۸۵ نوشتن گفتار روی تصویر
- ۲۸۷ مطالعه‌ی موردی: رز مکالوی: «راهپیمایی شرمن»
- ۲۹۱ نانسی پلات: «داستان ونکاناما»
- ۲۹۷ ایجاد گام

۳۹۸	مطالعه‌ی موردی: آناند پاتوارزان: «به نام خدا»
۳۰۱	استفاده از موسیقی
۳۰۲	مطالعه‌ی موردی: ویلیام رایان: «فیلم تیمز»
۳۰۶	محدودیت‌های زمانی
۳۰۶	نمایش تدوین اولیه برای مشتریان، حامیان، و آزمایشی برای مخاطبان
۳۰۷	مطالعه‌ی موردی: جین چاپمن: «انتخاب از آن شماست»
۳۰۹	تدوین نهایی
۳۱۰	نترجه: اصول اخلاقی، تدوین و دستکاری
۳۱۱	به نمایش کشیدن مرزهای مستند در تدوین
۳۱۱	مطالعه‌ی موردی
۳۱۱	ترین تی. مین - ها: «نام: ویت، نام خانوادگی: نام»
۳۱۲	مطالعه‌ی موردی
۳۱۲	کارل اسپام: «تاتانامس و اروس: تولد هیولای مقدس»
۳۱۵	خلاصه
۳۱۷	۶: کسب واکنش عمومی
۳۱۷	بحث
۳۱۸	مقدمه
۳۱۹	خریداران: واکنش‌های تلویزیون و سایر رسانه‌های شرکتی
۳۲۱	جشنواره‌ها
۳۲۲	مطالعه‌ی موردی: ویلیام رایان: «فیلم تیمز»
۳۲۵	مجوز حقوق
۳۲۶	واکنش مخاطبان
۳۲۶	مطالعه‌ی موردی: ترین تی. مین - ها: «نام: ویت، نام خانوادگی: نام»
۳۲۷	مطالعه‌ی موردی: کانی فیلد: «زندگی و دوران رزی پرچکا»
۳۲۸	نوشته‌جات پشتیبانی و استفاده از اینترنت
۳۲۹	بازارها و فروش‌های تلویزیونی
۳۳۲	مطالعه‌ی موردی: فرانی آرمسترانگ: «غرق شده»
۳۳۳	آناند پاتوارزان با سیمانتینی دارو: «خاطرات نارمادا»
۳۳۵	واکنش رسانه‌ها
۳۳۵	مطالعه‌ی موردی: کریگ گیلبرت: «خانواده‌ی آمریکایی»
۳۳۷	سالن سینما

۳۳۷	مطالعه‌ی موردی: امیله دو آنتونیو: «در سال خوک»
۳۳۹	مطالعه‌ی موردی: مایکل مور: «راجر و من»
۳۴۲	مشکلات قانونی، سانسور
۳۴۳	مطالعه‌ی موردی: آناند پاتوارزان: «به نام خدا»
۳۴۸	نتیجه
۳۵۰	خلاصه

www.ketab.ir

سخنی در آغاز

همیشه و در همه جا، این سؤال از دست اندرکاران سینمای مستند و بخصوص پیش کسوتان این هنر مطرح است که؛ از کجا شروع کردید؟ و همیشه جواب، با تأملی و سکوت همراه است؛ تا سؤال شونده با نگاهی به سؤال کننده، راهی برای پاسخ گوئی درست بیابد.

این کتاب در حقیقت به نوعی آن پاسخ است، اما به مخاطبی وسیع بدون هیچ گونه مرزی در جهان امروز.

چین چاپمن، نویسنده این کتاب در شش فصل کلی مراحل ساخت یک فیلم مستند را با اشاره به نمونه‌های عملی آن مورد بررسی قرار می‌دهد. هرچند که چاپمن، انسان دانا، که این کتاب راهنما یا رساله تولید فیلم، یا دستورالعمل فنی نیست، اما در واقع به بازنگری مراحل گوناگون ساخت یک فیلم مستند و بررسی دشواری‌ها و راه‌های مستند سازان می‌پردازد. از آنجا که خانم چاپمن نویسنده هشت کتاب در زمینه رسانه‌های دیداری است، تجربیات وسیع خود را در این زمینه دربربافت با مردم مستند در برابر علاقمندان و دانشجویان قرار داده است.

همه این نکات ذکر شده در این کتاب بر دیگر کتاب‌هایی که تاکنون نوشته شده و یا نوشته خواهد شد، تأمل در تجربیات فیلمسازان و نویسندگان است. همه آنچه که به قانون برای فیلم سازان تبدیل شده از سوی فیلمسازان با تجربه به کنار گذاشته می‌شود، و آنجاست که تنها تئوری، زیبایی‌شناسی و خلاقیت باقی می‌ماند؛ و تفاوت‌ها ایجاد می‌شود. پس همان‌طور که این کتاب به مستندسازان بخصوص علاقه‌مندان جوان که در آغاز این راه هستند کمک های فراوانی خواهد کرد. ضمن تشکر از آقای حسین فراهی مترجم محترم این کتاب امیدواریم که انتشار این کتاب، به شناخت اصولی از ساخت یک فیلم مستند یاری رساند.

علیرضا قاسم خان

معاون تحقیقات و پژوهش

مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی

پیش گفتار

«عمل معیار حقیقت است.» (ژیگا ورتوف در گیدالد^۱، ۱۹۶۷، ۱۰۵)

در «سترس بودن فناوری دیجیتالی و ارزانی نسبی آن وارد شدن به عرصه‌ی فیلم مستند را با مبالغه‌ی کم نسبت به گذشته به‌طور معقول آسان‌تر کرده است. وقتی افراد بیشتری فیلم مستند می‌سازند و به تولید، پخش و امکانات نمایشگاهی به گونه فیلم‌ها دسترسی دارند، تأکید بر مطالعه‌ی عملی این عرصه افزایش پیدا می‌کند.

عرصه‌ی فیلم مستند آن قدر متنوع است که امروزه در مشاوره نمی‌توان نسخه‌ی چندان مشخص را تجویز کرد، چون همیشه نمونه‌های خوبی از این گونه فیلم‌ها با شکستن قوسین سابق ساخته می‌شوند. تاریخ طولانی و پرارزش فیلم مستند نشان می‌دهد که انسان به‌ودآمد در نهایت روزی کنار گذاشته می‌شوند - حتی زمانی فرا می‌رسد که افراد قوانین قبلی خودشان را کنار می‌گذارند. از این چشم‌انداز، کدام فنون ناثیرگذار وده‌اند، و چگونه فیلم‌سازان به زیبایی‌شناسی خاصی دست پیدا می‌کنند؟

هر فیلم مستندی به‌صورت منحصر به فرد ساخته می‌شود. همان‌طور که امیل دو آنتونیو^۲، پیشگام مستندهای تاریخی گردآوری‌شده^۳ می‌گوید: «من عادت دارم که مهارت فنی‌ام را در فیلم‌سازی در حداقل نگاه دارم، چون در می‌کنم فکری انسانی وجود دارد که از پیش شکل فیلم آینده را معلوم می‌کند و

۱ Dziga Vertov, Geduld ، زیگا ورتوف (۱۹۵۴-۱۸۹۶)، فیلم‌ساز روس پیشگام فیلم مستند، کارگردان فیلم‌های خبری و نظریه‌پرداز سینما بود. خط‌مشی‌ها و نظریه‌های او بر سبک سینماحقیقت (به صفحات بعد رجوع کنید) در فیلم‌سازی مستند تأثیرگذار بود- مترجم

2 Emile de Antonio

۳ history compilation documentaries ، فیلم‌های «گردآوری‌شده» فیلم‌هایی هستند که با تدوین تکه‌های فیلم‌های آرشیوی و فیلم‌های موجود دیگر ساخته می‌شوند- م.

فناوری باید در خدمت این فکر باشد» (به نقل از کلنر و استریبل، ۲۰۰۰، ۱۱۶). بنابراین، «مستند در عمل» کتاب راهنما، رساله‌ی تولید فیلم، یا دستورالعمل فنی نیست. این کتاب با بررسی انتخاب‌ها و موقعیت‌های دشوار فیلم‌سازان در زندگی واقعی به مسائل کلیدی تولید فیلم در این عرصه می‌پردازد.

وقتی همه‌ی ما می‌توانیم با تجهیزات فنی اساسی یکسانی کارمان را آغاز کنیم و بعد آنها را به کار بیندازیم چرا نتیجه‌ی کار بعضی از ما فیلمی به‌یادماندنی از کار درمی‌آید و بقیه نه؟

این کتاب به مطالعه‌ی فرآیند کار می‌پردازد: چگونه مستندسازان طرح‌ها را به عهده می‌گیرند و در میانه‌ی چالش‌های گوناگونی که بروز می‌کنند از راه‌ها و ابزار درمی‌آورند. من شش مضمون ثابت را در مراحل مختلف چرخه‌ی تولید فیلم، هم به رسم: عینیت/ذهنیت^۱، بازنمایی^۲، انعکاس^۳، مسئولیت در برابر مخاطب، دیدگاه، تلف و اخلاق.

من این تور مطالعه را به شما پیشنهاد می‌کنم تا در پهنه‌ای وسیع گسترانیده‌ام و در این دامنه به تحقیق در مراحل مختلف فرآیند مستندسازان گذشته و حال که در گستره‌ی بازارهای این عرصه در بخش‌های مختلف جهان به کار مشغول بوده و هستند پرداخته‌ام. من گزیده‌ی آثار یا به‌بقتضای حرفه‌ای کامل آنها را تجزیه و تحلیل نمی‌کنم. به بازسازی کیفی کار آنها می‌پردازم و برای این کار به سفرهایی مکاشفه‌ای دست می‌زنم و از آنچه آنها می‌گویند بهره می‌گیرم.

با پرداختن به جزئیات مربوط به نمایش، قالب^۴ و آستانه‌سازی پیوسته‌ی قصد شخصی به حقایق بزرگ‌تر مربوط به روش، رسانه و رآند کار می‌رسم. مدارک و شواهد را در قالب نقل قول‌های مصاحبه و مطالعات آرشیوی ارائه می‌کنم. استدلال کلی من در این کتاب این است که فیلم‌سازان در

1 objectivity/ subjectivity

2 representation

۳ Reflexivity، منظور نشان دادن مراحل و فرآیند تولید یک فیلم در خود آن فیلم است که درباره‌ی آن در بخش‌های مختلف کتاب بحث شده است - م.

4 authorial voice

5 form

انتخاب‌های گوناگون خود در فرآیند تولید در ارتباط با قصد، نمایش و قالب باید همیشه ملاحظات اخلاقی را مد نظر داشته باشند.

فیلم‌های انتخابی در مطالعات موردی همگی در دسترس هستند و جدای از متن اصلی می‌توان درباره‌ی آنها بحث کرد، گرچه اطلاعات مربوط به هریک از این فیلم‌ها در فصل‌های مختلف کتاب بنابر مرحله‌ی فرآیند تولید پخش شده است. برای مطالعه‌ی این مطالب، می‌توان هر فیلم را به‌طور جداگانه، یا به‌صورت فصل به فصل دنبال کرد.

www.ketab.ir